

NOVI POGLED NA ISTRU

Nepoznati zapisi biskupa Valiera: 'Pula je bila malo mjesto uz močvaru, svećenici u nju nisu dolazili radi malarije'

Piše: [Barbara Ban](#)

Objavljeno: 17. ožujak 2023. 13:41

Promocija knjige Apostolska vizitacija Pulske biskupije biskupa Augustina Valiera 1580. godine, Milena Joksimović

Goran Sebelic/Cropix

Vodnjan je nekoć bio glavni grad južne Istre, piše u knjizi koja je jučer predstavljena

Vodnjan je u 16. stoljeću bio na neki način glavni grad južne Istre. Brojio je oko šest tisuća stanovnika i bio je zaštićen svojim položajem, daleko od močvarnih područja, od bolesti koje su harale u to doba južnom Istom, posebno malarija. Pula je tada bila malo mjesto, zapuštena, rimski amfiteatar bio je obrastao šipražjem i kupinom. Sve je to zapisao u svojim vizitacijama biskup Augustin Valier 1580. godine, a njih je nakon 10 godina rada danas u Poreču, u Istarskoj sabornici predstavila dr. sc. Milena Joksimović. Ona je, naime, prevela zapise ovog biskupa koji su objedinjeni u vrijednu publikaciju pod nazivom "Apostolska vizitacija pulske biskupije biskupa **Augustina Valiera 1580. godine**". Riječ je o prijevodu rukopisa pod naslovom "Acta Visitationis Apostolicae Ecclesiarum Histriæ Augustini Valerii, Veronæ Episcopi. Vol. II: Visitatio Dioecesis Polensis Anno Domini 1580.", koji daje detaljan uvid u život Istre u 16. stoljeću.

Biskup Valier je u to doba pohodio Istru i Dalmaciju kako bi video kako je izgledala Crkva u to doba u ovim krajevima, prije svega zbog jačanja reformacije u Europi. Valier je, kao i mnogi drugi biskupi koji su išli u apostolske vizitacije, trebao vrh Crkve informirati o tome kakvo je stanje u Istri.

- U 16. stoljeću crkva se suočila s ozbiljnom kritikom i ona je na to odgovorila odgovorno i zrelo te je potražila načine kako s tim problemima izaći na kraj. Po nalogu pape Grgura 13., veronski biskup Valier posjetio je cijelu istočnu stranu Jadrana, počevši od Crne Gore pa sve do Istre i Venecije. A sve je to bilo moguće jer je bio iz ugledne patricijske mletačke obitelji. Kasnije je ostao kardinal te je bio jedan od kandidata za papu - kazala je Joksimović.

- Slika o Istri je kompleksna. Mi možemo uočiti neke tendencije poput depopulacije te doseljavanja slavenskog i grčkog stanovništva. S druge strane, postoje specifičnosti koje su vezane uz taj trenutak. Jedno od gorućih pitanja u to doba bilo je pitanje kontrareformacije, protestantizma i kako se Crkva nosila s time - objasnila nam je Joksimović, koja je na knjizi radila punih 10 godina.

Valier je posjetio sve istarske biskupije, dolazio bi s velikom pratnjom - pratili su ga teolozi, svećenici, bilježnici i svi su imali konkretne zadatke.

Okupljena publika

primjerice, opisane do u detalje, imaju li vrata, krov... Dakle, to je veliko bogatstvo podataka o Crkvi onoga vremena. Doznali smo i za crkve za koje dosad nismo znali da postoje - ističe autorica knjige, a opisuje i kako je izgledala Puljština.

- U južnoj Istri tada je najveći grad bio Vodnjan, koji je imao oko šest tisuća ljudi koji su primali pričest. Pula je bila gotovo 10 puta manja od njega, tada se nalazila u močvarnom području i bila je zahvaćena malarijom, imali su loš zrak. I mnogi su tada bježali na područja koja su zdravija, a Vodnjan je bio jedno od njih. U spisima se spominje i pulski amfiteatar, koji je tada bio obrastao krovom usprkos tome što se hvali njegova ljepota. Spominje se malarija kao uzrok zbog kojeg svećenici ne obitavaju u mjestima u kojima bi trebali rezidirati - ističe Joksimović.

Treći dio posla biskupa Valiera bilo je vođenje sudskih postupaka. Bile su tri vrste sudskih postupaka koji su se vodili pred vizitatorom i njegovim suradnicima.

OGLAS

- Pokretali su ih sami građani, primjerice brakorazvodne parnice imovinske prirode. Drugi dio postupaka su vizitatori vodili protiv svećenika, a treći su bili istražni postupci protiv osoba koje su bile osuđene za herezu. Bilo je i puno popratnih spisa, koji su se slali vizitatoru. Nalazimo, primjerice, pismo barbanskog kapetana s pečatom iz tog razdoblja, Grka koji traži da im se ustupi jedna crkva u kojoj bi mogli održavati svoje obrede - priča nam dalje autorica o Valierovim zadacima, koji je bio i osnivač veronskog arhiva.

- Na licu mjesta nakon vizitacije sačinjen je čistopis koji je poslan u Vatikan budući da je papa poslao biskupa u vizitaciju. Većina spisa je na latinskom jeziku, a dio je na mletačkom dijalektu koji se tada govorio u Istri. Knjigu prati i vrijedna uvodna studija, gdje je opisan tijek vizitacije, svaki rukopis i koje su razlike - veli dalje.

Istiće da ju je na sam projekt potaknula izložba Arheološkog muzeja Istre "Novi vijek u Istri", kada su joj kustosice **Tatjana Bradara i Ondina Krnjak** povjerile zadatku da protumači i prevede dio rukopisa koji im je bio potreban za njihovo istraživanje.

- Tada smo shvatile koliko je to važan izvor za istarsku prošlost, pa smo odlučile da se prevede, odnosno prepiše cijeli taj rukopis i da se usporedi s izvornikom te da se prevede na hrvatski i talijanski jezik. Projekt je trajao dugo, ali zbog tehničkih razloga. Knjiga je bila spremna prije nekoliko godina, a onda smo nakon puno truda uspjeli doći do veronskog izvornika - prije smo imali samo vatikanski izvornik. Zatim smo krenuli ispočetka s uspoređivanjem rukopisa. Zbog toga je projekt trajao dugo. A i na njemu je surađivao velik broj znanstvenih suradnika, profesora, akademika i pravnika - kazala nam je autorica. Inače, ovo je prvi dio serije od četiri knjige rukopisa koje se odnose na vizitacije pulske, porečke, novigradske i tršćanske biskupije.

Predstavljanje su organizirali nakladnici Državni arhiv u Pazinu, Biskupija Porečka i Pulaska, Istarska županija, Arheološki Muzej Istre i izdavač **Josip Turčinović**. Recenzent knjige je prof. dr. sc. **Tomislav Galović**.

OGLAS

[Želite li dopuniti temu ili prijaviti pogrešku u tekstu?](#)